



WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А



№ 45.

У Суботу 4. Новембра.

1844.

НЕВѢРНОЙ ДРАГИ.

Срцу негда мила,
 Души пожелана
 Ты си, драга, была
 Пре данашнѣгъ дана;
 Ал' одъ данасъ лѣпа
 Кри се одъ мог' гяѣва,
 Любоморства слѣпа
 Мачъ осветомъ сѣва.
 Зашт' се криєшь злато
 У то лодство често,
 Ахъ! кадь ти е дато
 У дну срца место? —

К. С. Поповиѣъ.

СРБИ И НЬНОВЕ НАРОДНЕ ПѢСМЕ.

(Продужено въз № 34 Подунавке г. 1843.)

Да се у поедине поетичне одломке, кои славянскій народный епосъ сачиняваю, постоянно редъ уведе, нужно е почети одъ повѣсти о постанку цркве Раваничке. Царъ Лазаръ, онай благородный младиѣъ, кои е кнегиню себи за супруга узео, и на престолъ Србскій ступио, овде се на врху свое силе и славе показуе; овде онъ великолѣпно слави свое крстно име, торжественый кодъ Славяна данъ. Позвана сва Господа цѣле државе сѣде за царскомъ трпезомъ, и часте се. Траюѣмъ обѣду примакне му се супруга нѣгова царица Милица, онаго времена најлѣпша госпоѣа, у сыйной одѣѣи, кою пѣсникъ обстоятелно одъ главе до ногу описуе, и премда е необычно было у то доба мужу се приближити, а јоштъ манѣ съ ѣиме што говорити, изясни се, да она даль таити неможе, шта јој е было на умъ дошло; па

казывајуѣи, како су преодници нѣгови одъ Неманѣиногъ поколѣнѣа, нештедеѣи блага, цркве и монастыре дизали, почне задушбине нѣове редомъ изчиславати. Ово е изложеніе за Славянску исторію одъ велике важности, исто тако као напомене у Илијди о постанку нѣки градова, на кое се доцнѣ Грчки исторіописци често позываю. Царъ Лазаръ рѣчима свое супруге побуѣнтъ обеѣа, да ће онъ у Ресави на рѣки Равану цркву сазидати, какве јоштъ нигда нѣе было. Темель ће јој одъ олова дубоко у земљу ударити, зидове ће одъ сребра градити, златомъ ће ју покрити и бисеромъ поднизати, а изнутра сву ће драгимъ каменомъ нажитити. Сва господа устану на ноге, поклоне му се и похвалюю нѣгову намѣру. самъ еданъ Милошъ Обилиѣъ, онай цетый, кои е доцнѣ Мурата убио, недиже се са свога стола, но сѣдеѣи чита кнѣигу цароставни, коя у Славянскомъ стихотворетву заступа Грчкогъ Калхаса*) и пророчица е при свакомъ важномъ предирѣатію, и при свакој пресудной битви. Лазаръ то видеѣи напуни чашу и наздрави е Милошу, говореѣи: „У твоє здравѣъ войводо Милоше! ал' намъ кажи и ты твоє миѣнѣе, да ли ћу цркву зидати?“ — Милошъ скочи на ноге, и са самур-капаккомъ у руци поклони му се, узме пѣаръ, али вино нешѣе, веѣъ овако му одговара: „Хвала теби, кнеже, на твојој здравци! Ты ме пыташь, валя ли цркву градити? Нѣе тому сада време! Веѣъ узми кнѣиге цароставне, па гледај шта намъ оне кажу: настало е опасно за насъ време, отети ће намъ Турци царство, Турци ће скорымъ овде господари бити, они ће наше монастыре порушити, цркве ће намъ оборити, и твою Раваницу са земљомъ сравнѣти. Они ће темель одъ олова ископати, у ѣулета ће га са-

*) Грчки пророкъ у Тројанскомъ рату.

лити, и наше градове коначно разорити; одъ сребрны зидова направитѣ си накитъ за ато-ве; растуритѣ златный кровъ, и коватѣ одъ нѣга ѣрдане кадунама, а бисеръ ѣе своимъ кѣрима на вратъ нанизати; драгій камень ѣе поводити, и ударитѣ га своимъ сабляма у бал-чаке (дряке) и кадунама у прстенѣ. Него чуй славный кнеже Лазаре! болъ заповѣдай, да се темель цркве гради одъ гранита - камена, зидови одъ мермера, а кровъ одъ печене циглѣ, да, кадъ намъ Турци землю освое, наша црква више столѣтїя Богу на славу служи, ербо одъ камена никомъ ни камена.“ Чувши то кнезь Лазаръ захвали му, и по савѣту нѣговомъ учини, еръ и данъ данашнїй постои у Србїи Раваница, у Србскимъ нѣсмама славна. —

После овогъ одломка, кои жалостно предчувствоваѣ будући несреѣны догаѣая изражава, мого бы се другїй случай навести, кадъ се Султанъ Муратъ съ войскомъ веѣ приближуе, и Лазара позыва, или да се преда или на Косово доѣе.

„Султанъ Муратъ доѣе на полъ Косово, и тамо дошавши пише писмо цару Лазару, и шилъ га цару на колѣно.“

„О Лазаре! ты царе Србїе! нити е было, нити ѣе икада быти, да една земля има два господара, и една рая плаѣа два арача. Мы о-бое заедно владати неможемо, веѣ пошлѣ ми ключеве и арачъ, пошлѣ златне ключеве свїю градова твои, и арачъ одъ седамъ година. Ако ли веѣнешъ то учинити, а ты доѣи на полъ Косово, да сабльомъ землю подѣлямо.“

„Кадъ е Лазаръ Султаново писмо прочитао, заплаче се горко, онъ плаче и люто проклинь: ко недоѣе на полъ Косово, нигда не-мао среѣе, неродила му у полю пшеница, у бр-ду винова лоза.“ —

Овде треба остало, што намъ позориште представя, придодати. А то е посланѣ сокола одъ пресвете Богородице изъ Ерусалима, да запыта Лазара: шта воли? небесно ли царство или земно?

Полетїо соко тица сива
Одъ светинѣ одъ Ерусалима,
И онъ носи тицу ластавицу.
То небо соко тица сива,
Веѣе бїо светитель Илїя;

Онъ неноси тице ластавице,
Веѣе кнѣигу одъ Богородице,
Однесе е цару на Косово,
Спушта кнѣигу цару на колѣно,
Сама кнѣига цару беседила:
„Царе Лазо, честито колѣно!
Коме ѣешъ се приволети царству?
Или волишь царству небескоме,
Или волишь царству земальскоме?
Ако волишь царстеу земальскоме,
Седлай конѣ, притежи колане,
Витезови саблѣ припасуйте,
Па у Турке юришь учините,
Сва ѣе Турска изгинути войска;
Ако л' волишь царству небескоме,
А ти сакрой на Косову цркву,
Неводи юй темель одъ мермера,
Веѣ одъ чисте свиле и скерлета,
Па причести и нареди войску;
Сва ѣе твоя изгинути войска,
Ты ѣешъ, кнеже, ш' нѣоме погинути.“
А кадъ царе саслушао речн,
Мысли царе мысли свакояке:
„Милый Боже, што ѣу и како ѣу?
Коме ѣу се приволети царству?
Да или ѣу царству небескоме?
Да или ѣу царотву земальскоме?
Ако ѣу се приволети царству,
Приволети царству земальскоме,
Земальско е за малено царство,
А небеско у векъ и до века.“
Царъ воледе царству небескоме,
А него ли царству земальскоме.

Нигди се христїанска помысао, нову стихотворства стазу починюћи, тако ясно и разговетно изражена неоявлюе, као у овой Славянской нѣсми. Као што е познато, стари юнаци были су люди среѣни, богати, здрави и яки. Омиръ свагда држи богате и силне за сынове и любимце Богова; а напротивъ бѣду и несреѣу сматра онъ као знакъ немилости и гнѣва Божїегъ. Ово понятїе служи за основъ е-попее, и юначка нѣсма онде се свршуе, гди несреѣни догаѣая юнака починю. — Кодъ христїански поета, любовны нѣсника, и трубадура,*) премда они у моралномъ погледу више стое, и у кнѣижевности су савршенїи одъ Славяна, опетъ се оваково Еванѣлїю сходно описанїе неволѣ и патнѣ неналази. Нарочито позднїи стихотворци, кои су кнѣижевно изображени были, и помоѣу стары, кадкадъ и самы

*) Поете срединѣ вѣка у южной Французкой.

Грка писали, често су преданія сѣверны и Нѣмачки народа слѣдовали. Мысао о пожертвованю самогъ себе принадлежи посве Србској епопеи; она ништа друго нѣ, него само една приповѣдка велики пораженія и несрећны догађаја. Триумфъ опредѣљава на небу, а на земљи само славу свои витезова тражи, а на противъ поезія новѣгъ времена, и цѣсме опетъ у язычество повративши се народа понайвише тѣлесну моћ хвале. Ово почитованъ снаге и тѣлесне моћи, кое се у почетку државне исторіе старогъ вѣка появило, свршуе овде дѣла народа.

(Продуженіе слѣдуе.)

НЕШТО О ДУБРОВНИКУ.*)

Одъ Матиѣ Бана.

Дубровникъ е постао съ разрушенѣмъ Епидаура, свѣтлога града, коега старина изъ времена Мойсеовы изтиче, и земля быяше една одъ првы у Европи, гди е Азіятчка изображеностъ бацила жиле. Кадамъ,**) са своіомъ супругомъ Ерміономъ, и съ другима свога порекла, бѣжећи одъ неблагоприяты грађана Тебански, склони се у овај гостолобивый градъ, гди нашавши народъ у рату са сусѣдима, за войводу представи му се, поведе га на побѣду, па одъ нѣга буде кралѣмъ учинѣнъ. Юште се види на романтичкимъ клисурама, кое са стране одъ мора склапаю прекрасно полѣ Канавосто, еданъ написъ са Феничкимъ словима, кога досада юшть нитко нѣ могао разабрати. Епидауръ, после Феничана, населѣнъ одъ Партена, пакъ одъ Римляна, быо е нападанъ више пута одъ Гота, докъ найпосле побѣдоносне чете Славяна шестога вѣка дођоше, сасвимъ га оборити, и изчистити у свима онима државама првашнѣ племе сакрвыи себи Илиріяна.

Неколько породица одъ разбитія утекавши, склонише се на велике гребени, кое не да-

*) На молбу едногъ писателя Нѣмачкогъ, путовавшега по Србїи и Славонїи, састави Французки нешто кратки примѣтка о политичной и књижевной повѣсти Дубровника. Будући да е овај градъ средиште юго-славянске књижевности, и съ тога узрока, што е у Европи, а и у овимъ странама слабо познатъ, преводимъ речене примѣтке у нашъ народный языкъ, цѣнећи, да то веће быти бесполезно Србској младежи.

***) Неки кажу, да е Кадамъ првый измыслио слова, а неки опетъ, да ѣй е онъ само изъ Фениціе донео у Европу.

леко дизау се надъ моремъ, и међу нѣма заклоубне живећи, сачуваю свою независимостъ. Тимъ е начинномъ постало прво основанъ саданѣ Рагузе. Ово име долази одъ Лаос-а, старогръчке рѣчи, коя значи гребень, и одъ кое учинѣно е покварено Лаустъ, Лауса, Рауса, Рагуза.

Ту се народъ силно умножи на концу седмога вѣка, у кое доба быо е градъ Солунъ (Римска *Martia Julia*) сасвимъ разоренъ, па зато многе племените породице изъ овогъ престолногъ града давны Далматински кралѣва потраже себи склониште кодъ свое браће Епидаурићана.

У почетку осмога вѣка градъ е већ быо доста якъ, да се е могао опрети Славлянима, кои, присвоиваюћи сву околу државу, немогау трпѣти, да се последњи остаци Римляна у Далмаціи куле на ономъ мѣсту, и склапаю живаль (élément) едне инокрвие народности. Године 867 Дубровчани одбише навале Араба, читаву годину дана траюће, кои, пошто су были отели Будву, Розе, Рисанъ и Которъ (*Ascrivium*), залуду се намучише подъ Дубровникомъ; зашто градъ, укрѣплѣнъ одъ природе, утврѣненъ одъ художества, бранила е и мудро управляна храбростъ. Како гласъ пукне, да му се у помоћ приближуе бродба (flotte), послана одъ цара Васялія Маѣдонскога, неприятельи дѣгоше се съ обеда, и на супротну краину одъ Италије упутише. Онда Дубровчани у саюзу са Славлянима привезу се на своимъ лађама на ону страну, и подномажући войску Грчку, прогнаше Арабе све до Беневента.

(Продуженіе слѣдуе.)

КАЛКАЛЕРА.

Овај шальвичина живіо е, кажу, у Цариграду у двору некогъ патриарха, кои га е као сироту свимъ потребама снабдѣвао. Но премда се онъ као сулудасть у народу приповеда, опетъ е онъ — ако е истина, да е живіо — своимъ краснимъ и поучителнимъ одговорима и изреченіяма велико оштроуміе показывао, и особитый разумъ, слободный духъ, трезвеностъ и неустрашимостъ, одважно и юначко срце притяжавао. Можда е онъ изъ нужде алыну лудости и шале на себе обукао, да бы тако увіену истину бољ и слободніе свету представляти могао, или да бы овако подъ именовъ сой-

таріє (будале) Турску строгость болъ избегао и голу истину говоріо. У нѣговимъ пословицама и анекдотама, којима е онъ много пута благодѣтеля свогъ спасавао, налазимо съ великимъ удивлѣніемъ непоколебимый духъ, башъ и у онакимъ обстоятельствомъ, у којима бы и найнеустрасимый юнакъ средиѣгъ или старогъ вѣка поклизнуо и очаивію се предати морао.

Тако се прича, да е еданпутъ царъ Трускій патріарха дозвоао и наложіо му, ду му за 24. сата каже: колико има одъ землѣ до неба; да му каже: гди е средина землѣ; и што е іоштъ найтеже, да погоди: шта онъ — царъ — мысли.

Како е было патріарху, кадъ е ово чуо, свакій лако себи представити може. Отиде снуѣнъ и невесео у дворъ, увѣренъ у себи, да онъ то никако пронаћи неможе, али пакъ и то е знао, шта га очекуе, ако непогоди, колаць или конопаць.

Дошавши у дворъ патріархъ, почео е мыслити о томъ, по никако ніе могао пронаћи, а и како ће? Та то се свакомъ, комъ е годъ казао, немогуће чинило. Само еданъ Калкалера му смѣло рекне: „Небой се, я ћу му на то све одговорити, дай ми само едну 1000. гроша.“ „Оћу съ драге волѣ,“ одговори патріархъ, „и 2000 гроша, само ме беде курталици.“ Како Калкалера добіе 2000 гроша, оде, пакъ покупуе све коношце по Цариграду, навезе еданъ за другій, натовари іѣ све на кола и потера, обукавши се у альине патріарха, у сарай царевъ. Дошавши у нутра заустава кола у предворіе, а себе пріяви, да га цару пусте. Како уѣе у собу, гди царъ седи, рекне му овај: „Ей море патріарше, паѣ ли, колико има одъ землѣ до неба, гди е средина землѣ и шта я мыслимъ?“

„Есамъ,“ одговори весело мнимый патріархъ, „ено у предворію мере.“ Изишавши царъ на полъ види множество кола, натоварены са коношцима, окрене се къ патріарху и рекне: „Е л' башъ управъ толико?“ „Есте да како,“ одговори смѣло овај, „ако сумняте, а оно молимъ измерите самъ, пакъ ѣете видити, да е управъ толико.“ „Но добро, то си погодіо,“ разлюѣнъ рече царъ; „али гди е средина землѣ?“ „Башъ ту, гди стоите,“ одговоръ е быо Калкалере. „Е ли управо овде?“ срдито и строго погледавши

га настави далъ царъ. „Есте ту, па се можете и вы самъ, измеривши землю съ едногоъ края на другій, уверити.“ Савъ одъ муке поцрвени царъ као паприка, и рече: „И то си погодіо, али одговори и на треѣе питаѣ, шта я мыслимъ?“ „Ты мыслишъ садъ у овај паръ,“ продужи Калкалера, „да самъ я патріархъ, али и самъ, него самъ, обученъ у нѣгове альине, шалывчина Калкалера.“ „Знамъ те! знамъ те!“ пошавши у собу узвикне Царъ, „да си ты онај великій досетливцаць, кои бы и самъ цѣнемъ (пакао) преварити могао; ево ти на даръ прстенъ, прими га као знакъ могъ къ теби найвѣѣгъ благовољнія.“ — Ето тако избави се патріархъ одъ неволѣ безъ свакогъ труда. Штета, што се яснѣ о овомъ другомъ Артеловасу незна, гди е роѣнъ и когъ е покољнія. —

Св. Јовановиѣ.

ИСКРИЦЕ.

XVII.

Народъ жалостный повѣсть (исторію) свою или ништа или мало знаде; као што сынъ незаконный незна ни име ни дѣла отаца свои. Какова му е прошастость, какова му е и будущность — празна. — Ніе ова жалость само нашегъ народа: мало више, мало маѣ по свему свѣту сиромахъ остае, као горостасный слѣнаць, кои се труди и спава, те се подигне и напѣе. Учени люди читаю књиге у другимъ езыцима, у туѣимъ езыцима пицу, иностране новѣсти любе и славе. Домовина нѣова дала іѣмъ е одъ срца него Арапска и Вавилонска. Обштинска е ово кривина, и моя превѣе.

Али у людскимъ столеѣма повѣсть и вѣра еднѣ е было; изъ олтара изиѣоше, као писма света, гласи народны дика или срамота: — свештеникъ тада быаѣе пѣсникъ и писатель почитованый. Будимо сви свештеници истине и лѣпоте; у прошаста времена трчимо съ рѣчи вруѣомъ и жаркомъ као за любовномъ свѣтлости. Безъ охолости и безъ страсти говоримо о животу народа нашега. И срамота е наука.

Учредникъ Милошъ Поповиѣ.

Издао и печатао у Правителственој Књигопечатњи у Београду.